

**Skupština Crne Gore
Parlamentarni institut
Istraživački centar**

Istraživački rad:
Status i finansiranje organizacija osoba sa invaliditetom

Podgorica, septembar 2017. godine

Broj: 11/2017

Klas. br: 00-52-4/17-

Datum: septembar 2017. godine

Pripremili: Sandra Brajušković, istraživač analitičar u Istraživačkom centru

Jelisaveta Blagojević, saradnik u Istraživačkom centru

Goran Blagojević, saradnik u Istraživačkom centru

**Stavovi izrečeni u tekstu ne predstavljaju zvaničan stav Skupštine Crne Gore.*

*** Svi pojmovi upotrijebljeni u istraživačkom radu u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.*

SADRŽAJ

UVOD	4
GLAVNI NALAZI ISTRAŽIVANJA.....	6
KOMPARATIVNI PREGLED: ZAKONSKA RJEŠENJA U VEZI SA STATUSOM I FINANSIRANJEM ORGANIZACIJA OSOBA SA INVALIDITETOM	8
Albanija.....	8
Austrija.....	8
Belgija.....	8
Bosna i Hercegovina	8
Češka.....	11
Estonija	12
Finska	13
Grčka.....	14
Hrvatska	14
Litvanija.....	17
Mađarska.....	17
Makedonija.....	18
Poljska	23
Portugal	23
Slovačka.....	23
Slovenija	24
Srbija.....	25
Švedska	28
Ujedinjeno Kraljevstvo	29
IZVORI INFORMACIJA	31

UVOD

Svaka epoha se suočavala sa političkim i moralnim pitanjem koji je najbolji način da se osobe s invaliditetom socijalno integrišu, te da im se pruži neophodna podrška i pomoć. Međunarodni okvir zaštite prava osoba s invaliditetom do sedamdesetih godina prošlog vijeka činile su Opšta deklaracija o ljudskim pravima UN iz 1948. godine i Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima UN iz 1966. godine.

Odgovori na pitanje invaliditeta su se promijenili od sedamdesetih godina prošlog vijeka usljed sve većeg samoorganizovanja osoba s invaliditetom, kao i rastuće tendencije percipiranja invaliditeta kao ljudskog prava. Istorijski posmatrano, osobe s invaliditetom su bile predmet segregacije kroz institucije za boravak i specijalne škole. Danas se politika promijenila i fokusirana je na inkluziju kako u zajednici tako i u edukativnoj dimenziji, dok su medicinska rješenja bazirana na više interaktivnim pristupima koji prepoznaju da je invaliditet posljedica faktora okruženja kao i samog tijela datih lica. Nacionalne i međunarodne inicijative – kao što su Standardna pravila o izjednačavanju mogućnosti za osobe sa invaliditetom iz 1993. godine – inkorporirala su ljudska prava osoba s invaliditetom, a to je 2006. godine kulminiralo usvajanjem Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom.¹

Članom 29 Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom² predviđeno je da će države potpisnice garantovati osobama s invaliditetom njihova politička prava i mogućnost njihovog uživanja na ravnopravnoj osnovi s drugima, te aktivno promovisati okruženje u kojem osobe s invaliditetom mogu djelotvorno i u potpunosti učestvovati u vođenju javnih poslova, bez diskriminacije i na ravnopravnoj osnovi s drugima, te podsticati njihovo učestvovanje u javnim poslovima, uključujući:

- (a) učestvovanje u nevladinim organizacijama i udruženjima koje se bave javnim i političkim životom države, uključujući aktivnosti i vođenje političkih partija,
- (b) osnivanje i učlanjivanje u organizacije osoba s invaliditetom kako bi ih one predstavljale na međunarodnom, nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou.

Pored toga, ovo pitanje je definisano u sklopu Evropske socijalne povelje³, gdje se navodi da osobe sa invaliditetom imaju pravo na nezavisnost, socijalnu integraciju i na učešće u životu zajednice. Evropska unija promoviše aktivno uključivanje i potpuno učestvovanje osoba s invaliditetom u društvu, u skladu s pristupom Unije pitanjima invaliditeta zasnovanom na ljudskim pravima. Evropska strategija za osobe s invaliditetom 2010–2020. godina Evropske komisije prihvaćena je 2010. godine i nadovezuje se na Konvenciju UN čija je EU potpisnica. Jedan od ciljeva Strategije je obezbijediti da osobe s invaliditetom uživaju sve koristi građanstva EU-a, da se uklanjaju sve prepreke jednakom učestvovanju u javnom životu i slobodnim aktivnostima, te da se promoviše pružanje kvalitetnih usluga koje se pružaju u zajednici.⁴

¹ World Report on Disability, WHO, 2011, str. 3,

http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf (19.9.2017)

² Convention on the Rights of Persons with Disabilities and Optional Protocol, str. 21-22,

<http://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf> (19.9.2017)

³ European Social Charter, str. 40, <https://rm.coe.int/168048b059> (19.9.2017)

⁴ Persons with disabilities, European Commission,

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1137> (19.9.2017)

Cilj ovog istraživačkog rada je predstavljanje zakonskih rješenja u vezi sa statusom organizacija osoba s invaliditetom, odnosno načinom i uslovima za sticanje statusa organizacija osoba s invaliditetom, kao organizacija od posebnog društvenog značaja, sistemsko finansiranje tih organizacija i druga pitanja od interesa za njihov rad i funkcionisanje u pojedinim zemljama regiona i zemljama članicama Evropske unije. Za prikupljanje ovih informacija korišćeni su odgovori na upitnik⁵ upućen parlamentima posredstvom mreže Evropskog centra za parlamentarna istraživanja i dokumentaciju (ECPRD)⁶, relevantno zakonodavstvo i internet stranice zvaničnih institucija.

U skladu sa prirodom prikupljenih podataka iz dostupnih izvora, Istraživački centar je sistematizovao i predstavio podatke u vezi sa navedenom tematikom u sljedećim zemljama: Albanija, Austrija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Češka, Estonija, Finska, Grčka, Hrvatska, Litvanija, Mađarska, Makedonija, Poljska, Portugal, Slovenija, Slovačka, Srbija, Švedska i Ujedinjeno Kraljevstvo. U skladu sa tim rad je podijeljen u dva poglavlja, pri čemu se prvo odnosi na glavne nalaze istraživanja, a drugo na način i uslove sticanja statusa organizacija osoba s invaliditetom, kao i izvore finansiranja organizacija osoba s invaliditetom u zemljama koje su predmet istraživanja.

⁵ ECPRD request No 3489, *Status of organisations of disabled people and their sources of financing*, 2017/08/10

⁶ ECPRD (Evropski centar za parlamentarna istraživanja i dokumentaciju) je posebno tijelo podržano od strane Evropskog parlamenta i Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope, a riječ je o međunarodnoj mreži odjeljenja za istraživanje i dokumentaciju, koja povezuje službe zadužene za prikupljanje i širenje informacija. Cilj je da se olakšaju kontakti i razmjena informacija između parlamenta zemalja članica. Podaci navedeni u odgovorima na ECPRD upitnike ne predstavljaju zvanične stavove parlamenata.

GLAVNI NALAZI ISTRAŽIVANJA

Od 20 evropskih država koje su obuhvaćene analizom, njih 16 (Albanija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Češka, Estonija, Finska, Grčka, Hrvatska, Letonija, Mađarska, Poljska, Portugal, Slovačka, Srbija, Švedska i Ujedinjeno Kraljevstvo) ne regulišu pitanje osoba s invaliditetom ili njihovih organizacija zasebnim pravnim aktom. U ovim državama organizacije osoba s invaliditetom najčešće se registruju kao nevladine organizacije, odnosno udruženja, fondacije, ili drugi oblici pravnih lica čije je djelovanje po pravilu neprofitnog karaktera (npr. „organizacije javnog interesa“ u Mađarskoj, ili dobrotvorne organizacije u Ujedinjenom Kraljevstvu). Iako u Estoniji ove organizacije nemaju poseban status, već se smatraju neprofitnim udruženjima, u ovoj zemlji funkcioniše Estonska komora osoba s invaliditetom, koja predstavlja nacionalno tijelo za koordinaciju i saradnju u ovoj oblasti, za koje se opredjeljuju posebna budžetska izdvajanja.

Sa druge strane, kada su u pitanju preostale četiri države, u Makedoniji i Sloveniji status osoba s invaliditetom regulisan je Zakonom o organizacijama osoba s invaliditetom, dok se u Austriji i Litvaniji finansiranje njihovih organizacija uređuje Saveznim zakonom o invaliditetu, odnosno Zakonom o integraciji osoba s invaliditetom. Austrijski Savezni zakon o invaliditetu ne predviđa poseban status ovih organizacija, ali ustanovljava poseban položaj krovne organizacije organizacija osoba s invaliditetom, koja je u potpunosti finansirana od strane Ministarstva rada, socijalnih pitanja i zaštite potrošača. Iako se u Litvaniji organizacije osoba s invaliditetom osnivaju po istim pravilima kao i ostala udruženja, Zakonom o integraciji osoba s invaliditetom predviđene su posebne mjere koje se tiču finansiranja organizacija koje zastupaju njihova prava. Poseban status organizacija osoba s invaliditetom uređen je Zakonom o organizacijama osoba s invaliditetom u Makedoniji, kao i istoimenim zakonom u Sloveniji. U Makedoniji je ovim organizacijama zakonom obezbijeđen poseban status, koji dodjeljuje Ministarstvo rada i socijalne politike, na osnovu prethodno pribavljenog mišljenja tročlane Komisije koju Ministarstvo imenuje. Osim posebnog statusa, ovim zakonom predviđeno je postojanje nacionalnih organizacija osoba s invaliditetom, što je status koji se stiče u skladu sa dodatnim uslovima, te koji može imati samo jedno udruženje koje se bavi određenom vrstom invaliditeta. Pored toga, u Makedoniji postoji i Nacionalni savjet organizacija osoba s invaliditetom, odnosno krovna organizacija koja okuplja sve pomenute nacionalne organizacije, na osnovu sporazuma o udruživanju. I u Sloveniji je zakonom predviđeno da se ovim organizacijama dodjeljuje poseban status, tj. status udruženja koje djeluje u javnom interesu, što je u nadležnosti Ministarstva rada, porodičnih i socijalnih pitanja.

Kada je u pitanju finansiranje ovih organizacija, u svim zemljama koje su predmet ovog istraživanja njima su dostupni izvori finansiranja koje mogu koristiti i ostale nevladine organizacije, pri čemu se prvenstveno misli na sredstva prikupljena od naplate članarina, donacije, poklone, kao i na prihode od grantova i subvencija državnih, regionalnih ili lokalnih vlasti. S obzirom na to da ove organizacije predstavljaju neprofitna udruženja, zabranjena im je svaka profitabilna djelatnost, sa izuzetkom različitih vidova prikupljanja sredstava s ciljem njihovog korišćenja za djelatnosti u javnom interesu.

Kada je u pitanju državna finansijska pomoć organizacijama osoba s invaliditetom, u nekim državama ona im je dostupna na jednak način kao i drugim nevladinim udruženjima, dok u drugim postoje posebna izdvajanja u ovoj oblasti. U Sloveniji

funkcioniraju Fondacija za finansiranje invalidskih i humanitarnih organizacija (FIHO), dok se u Grčkoj veliki broj ovih organizacija finansira putem Sporazuma o partnerstvu za razvojni okvir 2014-2020. godine, u okviru koga značajne resurse obezbjeđuju evropski strukturni i investicioni fondovi, kao i Evropska unija. U Litvaniji se projekti iz ove oblasti finansiraju od strane Odjeljenja za pitanja osoba s invaliditetom, koje funkcioniše u okviru Ministarstva socijalne sigurnosti i rada.

U nekim zemljama organizacije osoba s invaliditetom finansiraju se i od prihoda od igara na sreću. Takav slučaj je u Finskoj, Makedoniji i Ujedinjenom Kraljevstvu. Sa druge strane, u Mađarskoj i Slovačkoj postoji mogućnost dobrovoljnog izdvajanja određenog procenta poreza na dohodak s ciljem finansiranja organizacija osoba s invaliditetom.

Takođe, kada je u pitanju unapređivanje položaja osoba s invaliditetom, u nekim zemljama usvojene su višegodišnje strategije koje za cilj imaju unapređenje prava tih osoba i njihovu socijalnu integraciju. Takvi programi su, na primjer, Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom u Hrvatskoj, i Nacionalni program za socijalnu integraciju osoba s invaliditetom u Litvaniji.

KOMPARATIVNI PREGLED: ZAKONSKA RJEŠENJA U VEZI SA STATUSOM I FINANSIRANJEM ORGANIZACIJA OSOBA SA INVALIDITETOM

Albanija

U Albaniji ne postoji poseban zakon kojim se regulišu organizacije osoba s invaliditetom. Naime, ove organizacije obično se registruju u obliku saveza, u skladu sa odredbama Zakona o nevladinim organizacijama br. 8788, usvojenim 7.5.2001. godine. Izvori prihoda neprofitnih organizacija uključuju prihode od kvota koje im pripadaju od fondova, grantova i donacija koje obezbjeđuju privatna ili državna, domaća ili strana tijela, kao i prihode od ekonomskih aktivnosti i imovine koju neprofitne organizacije posjeduju.

Austrija

U Austriji ne postoji poseban zakonodavni akt koji uređuje pitanje organizacija osoba s invaliditetom, niti ova vrsta organizacija u Austriji ima poseban pravni status. Savezni zakon o invaliditetu ustanovljava finansijsku podršku austrijskoj krovnoj organizaciji (*Österreichischer Behindertenrat*) organizacija osoba s invaliditetom. Svi rashodi ove krovne organizacije koji se tiču pravno definisanih obaveza, koordinacije i učešća, refundiraju se od strane Saveznog ministarstva rada, socijalnih pitanja i zaštite potrošača.

Druge organizacije osoba s invaliditetom mogu dobijati finansijsku podršku za posebne projekte, kada su u pitanju aktivnosti koje su od javnog interesa. Osim sredstava koja se izdvajaju na nacionalnom nivou, postoje i drugi izvori finansiranja pokrajinskih administracija, koje imaju mogućnost pružanja finansijske podrške organizacijama osoba s invaliditetom.

Belgija

U Belgiji ne postoji poseban zakon koji uređuje način funkcionisanja organizacija osoba sa invaliditetom. Organizacije koje se bave pitanjima osoba sa invaliditetom funkcionišu kao neprofitna udruženja u skladu sa Zakonom o statusu i organizaciji takvih udruženja. Glavni izvori finansiranja udruženja su članarine, donacije i subvencije državnih tijela. Budući da je Belgija federalna država, nadležnost za politiku u vezi sa osobama sa invaliditetom podijeljena je između nekoliko nivoa: federalna tijela, regionalna tijela, provincije i opštine.

Bosna i Hercegovina

U Bosni i Hercegovini ne postoji poseban zakon koji reguliše organizacije osoba s invaliditetom. Ove organizacije se formiraju u skladu sa odredbama Zakona o udruženjima i fondacijama Bosne i Hercegovine, ukoliko je riječ o registraciji na državnom nivou. Ovim Zakonom nije definisano pitanje finansiranja udruženja i fondacija. Izvori finansiranja mogu biti različiti: iz državne, entitetske, kantonalne ili lokalne vlade ili različitih donora. Trenutno, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine priprema Pravilnik o kriterijumima i uslovima za finansiranje i sufinansiranje programa i projekata u oblasti od javnog interesa koje sprovode udruženja i fondacije.

Status udruženja i fondacija

Zakonom o udruženjima i fondacijama Bosne i Hercegovine⁷ uređuje se osnivanje, registrovanje, unutrašnja organizacija i prestanak rada udruženja i fondacija koji izaberu da se registruju na nivou Bosne i Hercegovine, odnosno od kojih se zahtijeva da se registruju u skladu s ovim Zakonom. Prema Zakonu, udruženje je svaki oblik dobrovoljnog povezivanja tri ili više fizičkih ili pravnih lica, u svim kombinacijama, radi unapređenja i ostvarivanja nekog zajedničkog ili opšteg interesa ili cilja, u skladu sa Ustavom i zakonom, a čija svrha nije sticanje dobiti. Fondacija je pravno lice koja nema svoje članstvo, a čiji je cilj upravljanje određenom imovinom u opštem interesu ili u dobrotvorne svrhe. Fondacija postaje pravno lice onda kada je registrovana onako kako je to predviđeno ovim Zakonom. Udruženja i fondacije status pravnog lica stiču danom registracije.

Osnivanje udruženja

Udruženje mogu osnovati najmanje tri fizička lica koja su državljani Bosne i Hercegovine i stranci koji u Bosni i Hercegovini imaju boravište, ili pravna lica koja su u Bosni i Hercegovini registrovana, u bilo kojoj kombinaciji, s tim da osnivači ne mogu biti država BiH, entiteti, kantoni, gradovi, opštine, mjesne zajednice, državni organi, državna preduzeća i fondovi. Za osnivanje udruženja koje ispunjava uslove za registrovanje obavezno je donošenje osnivačkog akta. Radnje preduzete u periodu između osnivanja i registrovanja udruženja mogu stvoriti obaveze samo za one koji su preduzeli te radnje. Smatra se da je udruženje osnovano na neodređeno vrijeme, osim ako posebnim zakonom, osnivačkim aktom i statutom nije utvrđeno drugačije. Da bi udruženje steklo uslove za registrovanje, osnivačka skupština udruženja ima obavezu da donese osnivački akt, statut udruženja i imenuje tijela upravljanja u skladu s ovim Zakonom. Registrovano udruženje može steći status udruženja od javnog interesa ako njegovo djelovanje prevazilazi interese njegovih članova i ako je prije svega namijenjeno interesu javnosti, ili nekim njenim segmentima, u sljedećim oblastima: zdravstvo; obrazovanje; nauka socijalna zaštita; građansko društvo; ljudska prava i prava manjina; pomoć siromašnim i socijalno ugroženim; pomoć invalidima, djeci i starijim osobama; zaštita okoline; tolerancija; kultura; amaterski sport; vjerske slobode i pomoć žrtvama elementarnih nepogoda.

Smatra se da udruženje djeluje u dobrotvorne svrhe ako je osnovano s prvenstvenim ciljem da pomaže osobama i grupama kojima je pomoć potrebna. Status udruženja od javnog interesa utvrđuje Ministarstvo. Postupak za dodjelu i ukidanje statusa udruženja od javnog interesa Ministarstvo uređuje pravilnikom.⁸

⁷ Zakon o udruženjima i fondacijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH, broj 32/01); Zakon o izmjeni Zakona o udruženjima i fondacijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 42/03); Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o udruženjima i fondacijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 63/08) Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o udruženjima i fondacijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 76/11),

<http://www.mpr.gov.ba/biblioteka/zakoni/default.aspx?id=1894&langTag=sr-SP-Cyrl> (18.9.2017)

⁸ Član 1-15 Zakona.

Osnivanje fondacija

Fondaciju može osnovati jedna ili više fizičkih ili pravnih osoba, s tim da osnivači ne mogu biti država Bosna i Hercegovina, entiteti, kantoni, gradovi, opštine, mjesne zajednice, državna tijela, državna preduzeća i fondovi. Osnivači ne moraju biti državljani ili pravna lica iz Bosne i Hercegovine. Fondacija može biti osnovana jednostranom izjavom volje, ugovorom, testamentom, legatom ili drugim odgovarajućim pravnim aktom koji mora da sadrži podatke potrebne za osnivanje i upis fondacije u registar. Fondacija mora imati osnivački akt, statut, i upravni odbor, odnosno akte i tijela, koji su im suštinski ekvivalentni. Za inostranu ili međunarodnu fondaciju dovoljno je da ima akte, bez obzira kako su nazvani, i tijela, koja vrše funkcije kako ih definiše ovaj Zakon.

Smatra se da je djelovanje fondacije od javnog interesa ako je osnovana prvenstveno radi pružanja usluga ili promocije programa unapređenja u oblastima kao što su: zdravstvo; obrazovanje; nauka; socijalna zaštita; građansko društvo; ljudska prava i prava manjina; pomoć siromašnim i socijalno ugroženim; *pomoć invalidima*, djeci i starijim osobama; zaštita okoline; tolerancija; kultura; amaterski sport; vjerske slobode i pomoć žrtvama elementarnih nepogoda ili za druge slične ciljeve. Smatra se da fondacija djeluje u dobrotvorne svrhe ukoliko je osnovana prvenstveno s ciljem da pomaže osobama i grupama kojima je takva pomoć potrebna. Status fondacije od javnog interesa određuje Ministarstvo. Postupak za dodjelu i ukidanje statusa fondacije od javnog interesa Ministarstvo uređuje pravilnikom. .⁹

Registrowanje udruženja i fondacija

Podnošenje zahtjeva za registraciju udruženja i fondacija je dobrovoljno. Ministarstvo vodi registar udruženja i fondacija, u skladu s odredbama ovog Zakona. Registar udruženja i fondacija vodi se i u elektronskoj formi, za udruženja i fondacije upisane u registar kod Ministarstva. Obrazac i način podnošenja zahtjeva za registrowanje utvrđuje se propisima Ministarstva. Ministarstvo izdaje potvrdu o prijemu zahtjeva za upis u registar ili zahtjeva za izmjenu i dopunu ili brisanje podataka u registru. Ministarstvo je dužno da donese rješenje u roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva. U slučaju kada je došlo do promjena činjenica koje se upisuju u registar, registrovano udruženje ili fondacija ne može preduzimati bilo kakve radnje u pravnom prometu prije donošenja rješenja, odnosno upisa u registar činjenica koje se odnose na promjenu upisa.¹⁰

Imovina udruženja i fondacija

Prihodi udruženja i fondacija mogu uključivati sljedeće:

- a) članarinu, kada je u pitanju udruženje;
- b) dobrovoljne priloge i poklone javnih institucija, fizičkih i pravnih lica, kako inostranih tako i domaćih, u gotovini, uslugama ili imovini bilo koje vrste;
- c) državne subvencije i ugovore sa državom, javnim institucijama, fizičkim i pravnim licima, kako domaćim tako i inostranim;
- d) prihod od kamata, dividendi, dobiti od kapitala, zakupnina, honorara i sličnih izvora pasivnog prihoda; i

⁹ Članovi 21-24 Zakona.

¹⁰ Detaljnije o registrowanju udruženja i fondacija pogledati članove 28-45 Zakona.

e) prihod stečen kroz ostvarivanje ciljeva i aktivnosti udruženja ili fondacije, kako je određeno statutom.

Udruženja i fondacije dužni su da vode poslovne knjige i podnose finansijske izvještaje u skladu s propisima kojima se uređuje računovodstvo neprofitnih organizacija. Godišnji finansijski izvještaji udruženja i fondacija podnose se skupštini, odnosno upravnom odboru na način utvrđen statutom. Registrovano udruženje ili fondacija za svoje obaveze odgovara svojom cjelokupnom imovinom. Nad imovinom udruženja ili fondacije može se provesti stečaj. Stečajni postupak sprovodi nadležni sud na čijem se području nalazi sjedište udruženja ili fondacije u skladu s posebnim zakonima. Nadzor nad zakonitošću i namjenskim korišćenjem i raspolaganjem sredstvima udruženja ili fondacije vrši nadležni organ udruženja ili fondacije, utvrđen statutom i ovim Zakonom, kao i nadležni organi. Tijela registrovanih udruženja ili fondacija dužna su da upravljaju imovinom udruženja ili fondacije sa dužnom pažnjom i na odgovoran i zakonit način u najboljem interesu udruženja i fondacije.¹¹

Češka

U Češkoj ne postoji poseban zakon o organizacijama osoba s invaliditetom. Organizacije osoba s invaliditetom su obično u formi udruženja u skladu sa pravilima definisanim Građanskim zakonikom.¹² Drugim riječima, način i uslovi sticanja statusa udruženja tj. organizacija osoba s invaliditetom, kao i izvori finansiranja organizacija osoba s invaliditetom utvrđeni su ovim Zakonikom.

U skladu sa ovim zakonikom, najmanje troje ljudi koje povezuje zajednički interes može dobrovoljno osnovati udruženje članova. Naziv udruženja mora sadržati riječ „udruženje” ili „registrovano udruženje”, pri čemu je dovoljna skraćenica „SD”. Glavne aktivnosti udruženja mogu samo biti zadovoljavanje i zaštita interesa društva, a ne ostvarivanje profita. Prihodi od obavljanja djelatnostudruženja mogu biti korišćeni jedino za aktivnosti udruženja, uključujući upravljanje udruženjem. Osnivači osnivaju udruženje na način što postižu saglasnost u vezi sa sadržajem statuta udruženja. Statut mora sadržati u najmanju ruku elemente: naziv i adresu udruženja, svrhu udruženja, prava i obaveze članova udruženja, kao i određenje osnovnih organa. Udruženje se osniva na konstitutivnom sastanku gdje se priprema nacrt statuta. Takođe, na ovaj sastanak se pozivaju i druga lica zainteresovana za osnivanje udruženja. Na sastanku se vodi lista prisustva, sa potpisom i adresom prisutnih. Na konstitutivnom sastanku se biraju članovi organa udruženja u skladu sa zakonom i usvaja se rezolucija većinom glasova onih koji su prisutni na sastanku u tom trenutku.

Udruženja se registruju u javnom registru. U roku od 30 dana od dana podnošenja zahtjeva za registraciju donosi se odluka o upisu udruženja u registar ili o odbijanju zahtjeva za upis u registar.¹³

Udruženja osoba s invaliditetom ni na koji način nijesu favorizovana u pogledu subvencija ili druge vrste finansijske podrške u odnosu na druga udruženja. Osnovni izvori finansiranja predstavljaju doprinosi od članarina, donacija ili finansijskih subvencija iz

¹¹ Članovi 46-48 Zakona.

¹² Građanski zakonik Republike Češke, <http://www.czechlegislation.com/en/89-2012-sb> (15.9.2017)

¹³ Članovi 214-227 Građanskog zakonika.

javnih grantova. Pitanje finansiranja je, u širem smislu, regulisano Građanskim zakonikom, a detaljnije statutima udruženja.

Estonija

U Estoniji ne postoji poseban zakon koji uređuje način funkcionisanja organizacija osoba sa invaliditetom, već organizacije koje se bave osobama sa invaliditetom funkcionišu uglavnom kao neprofitna udruženja u skladu sa Zakonom o neprofitnim udruženjima¹⁴. U skladu sa navedenim zakonom, neprofitno udruženje zasnovano je na dobrovoljnom udruživanju osoba čiji cilj nije sticanje prihoda od ekonomske aktivnosti. Prihod neprofitnog udruženja može se koristiti isključivo za postizanje ciljeva navedenih u osnivačkom aktu udruženja. Neprofitna udruženja ne mogu distribuirati profit među svojim članovima. U cilju osnivanja neprofitnog udruženja, osnivači potpisuju memorandum o udruživanju, dok ciljevi moraju biti navedeni u osnivačkom aktu, koji se nalazi u prilogu memoranduma.

Finansiranje organizacija osoba sa invaliditetom

Nacionalno tijelo za koordinaciju i saradnju po pitanju osoba sa invaliditetom je Estonska komora osoba sa invaliditetom. Ovo tijelo ima za cilj poboljšanje kvaliteta života osoba sa invaliditetom u Estoniji. Komora sarađuje sa vladinim tijelima i socijalnim partnerima i ujedinjuje različita udruženja i saveze osoba sa invaliditetom. Tačnije, Komora predstavlja približno 420 organizacija, odnosno članovi Komore su pravna lica od kojih najmanje 51% članstva čine osobe sa invaliditetom.

Finansijska sredstva Komore proističu iz:

- posebnih izdvajanja,
- korišćenja imovine koja pripada Komori, te iz operativnih prihoda,
- donacija,
- ostalih potraživanja.

Lokalna samouprava, između ostalog, nadležna je, u ruralnim opštinama i gradovima, za organizovanje socijalne pomoći, usluga socijalne zaštite, obezbjeđivanje zdravstvene njege u zdravstvenim ustanovama, ukoliko su te ustanove u vlasništvu lokalne samouprave.

Utvrdjivanje procedura u vezi sa pružanjem usluga koje se finansiraju iz budžeta lokalne samouprave u isključivoj nadležnosti je skupštine jedinice lokalne samouprave. Stoga, postoje primjeri jedinica lokalne samouprave, gdje su u skladu sa opštinskim propisima uspostavljene procedure za odobravanje finansijske podrške organizacijama osoba sa invaliditetom.

Na primjer, Skupština opštine *Võru* usvojila je propis kojim se utvrđuje procedura za dodjelu finansijske podrške organizacijama osoba sa invaliditetom. Prema tome, organizacija osoba sa invaliditetom je neprofitno udruženje koje djeluje na administrativnoj teritoriji jedinice lokalne samouprave, čiji članovi su osobe sa invaliditetom i članovi njihovih porodica. Uslovi za pružanje podrške organizacijama osoba sa invaliditetom iz budžeta opštine *Võru* su:

¹⁴ Non-profit Associations Act <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/520062017013/consolide> (18.9.2017)

- organizacija koja traži podršku mora djelovati na teritoriji jedinice lokalne samouprave najmanje godinu dana;
- glavna aktivnost organizacije mora biti predstavljanje osoba sa invaliditetom i zastupanje njihovih interesa;
- organizacija mora obavljati djelatnost na teritoriji opštine i/ili okupljati lica koja žive na teritoriji te opštine (na osnovu podataka iz registra stanovništva);
- organizacija mora podnijeti zahtjev za dodjelu finansijske podrške.

Iznos finansijske podrške sastoji se iz dva dijela:

- jednokratna podrška u vidu fiksnog iznosa za sve organizacije;
- iznos sredstava koji se izračunava na osnovu broja osoba sa invaliditetom koje žive u toj opštini (na osnovu podataka iz registra stanovništva) i članovi su organizacije koja traži podršku.

Finska

Organizacije osoba s invaliditetom u Finskoj su najčešće registrovane kao nevladine organizacije (NVO). Pravni oblik nevladine organizacije obično predstavljaju udruženja ili fondacije. Zakon o udruženjima (br. 503/1989) sadrži opšte odredbe o udruženjima (osnivanje, članstvo, donošenje odluka itd), dok iste odredbe u vezi sa fondacijama sadrži Zakon o fondacijama (br. 487/2015).

Finski Ustav garantuje slobodu udruživanja, koja, između ostalog, podrazumijeva pravo osnivanja udruženja bez prethodne dozvole, kao i pravo članstva u takvim udruženjima. Udruženja imaju pravo na unutrašnju slobodu aktivnosti, što znači da imaju pravo da nezavisno stvaraju sopstvena pravila, u zakonom određenim okvirima, te da odlučuju o svojim internim aktivnostima.

Nevladine organizacije koje pripadaju sektoru socijalne i zdravstvene zaštite (uključujući organizacije osoba s invaliditetom) finansiraju se od dobiti finske državne kompanije koja se bavi igrama na sreću (*Veikkaus*), koja ima ekskluzivno pravo na organizaciju tih igara u ovoj državi. Zakon o igrama na sreću (br. 1047/2001) sadrži odredbe kojima se uređuju uslovi organizovanja igara na sreću, kao i korišćenje tako stečene dobiti. U skladu s ovim zakonom, 43% dobiti koje ostvari *Veikkaus* mora biti iskorišćeno za promociju zdravstvene i socijalne zaštite, odnosno donirano neprofitnim organizacijama iz ove oblasti.

Dijelom dobiti *Veikkaus*-a koji se izdvaja za NVO iz oblasti zdravstvene i socijalne zaštite raspolaže Centar za finansiranje organizacija iz oblasti zdravstvene i socijalne zaštite (STEA). Na tako dodijeljena sredstva primjenjuje se Zakon o diskrecionim Vladinim transferima (br. 688/2001). Za ove grantove nevladine organizacije mogu se prijaviti kako bi dobile sredstva za svoje aktivnosti kojima se promovišu zdravlje i socijalno blagostanje. Organizacije mogu dobiti grantove za svoje opšte ili ciljane aktivnosti, investicije, razvojne projekte, uvodne projekte, kao i druge projekte sa definisanom svrhom.

Osim toga, lokalne vlasti, odnosno opštine, mogu izdvajati sredstva za rad nevladinih organizacija koje promovišu zdravlje i socijalno blagostanje stanovnika tih opština. Takođe, organizacije mogu prikupljati sredstva naplatom članarina, kao i na druge načine.

Grčka

Organizacije osoba s invaliditetom u Grčkoj postoje u nekoliko pravnih oblika: one mogu biti osnovane u vidu udruženja, korporacija, sindikata, fondacija ili saveza. S obzirom na činjenicu da su ove organizacije neprofitnog karaktera, obično se na njih primjenjuje zakonodavstvo koje važi za nevladine organizacije.

Kada je u pitanju finansiranje ovih organizacija, Ministarstvo rada, socijalne sigurnosti i socijalne solidarnosti izdvaja određena sredstva prefekturama (regionalnim vlastima), koje su odgovorne za raspodjelu tih sredstava. Ministarstvo takođe direktno subvencionise Centar za socijalnu solidarnost. Ogromna većina grantova državne i lokalne vlasti veza je s projektima, te se dodjela finansijskih sredstava vrši od strane nadležnih organa vlasti nakon predviđenih procedura.

Takođe, veliki broj organizacija osoba s invaliditetom finansira se putem Sporazuma o partnerstvu za razvojni okvir 2014-2020. godine, u okviru koga značajne resurse obezbjeđuju evropski strukturni i investicioni fondovi, kao i Evropska unija. Osim toga, većina ovih organizacija finansira se i od uplate članarine, dok mogu ostvariti i pravo na subvencije od strane osiguravajućih fondova osoba koje koriste njihove usluge. Dodatna sredstva organizacije osoba s invaliditetom stiču putem donacija, dok neke od njih organizuju posebne događaje koji za cilj imaju prikupljanje sredstava.

Hrvatska

Zakon o udruženjima¹⁵ uređuje osnivanje, pravni položaj, djelovanje, registraciju, finansiranje, imovinu, odgovornost, statusne promjene, nadzor, prestanak postojanja udruženja sa svojstvom pravnog lica te upis i prestanak djelovanja stranih udruženja u Republici Hrvatskoj.

Shodno tome, udruženje mogu osnovati najmanje tri osnivača, pri čemu osnivač udruženja može biti svako poslovno sposobno fizičko lice ako mu poslovna sposobnost nije oduzeta u dijelu sklapanja pravnih poslova i pravnih lica.¹⁶

Udruženja se mogu organizovati u savez, zajednicu, mrežu, koordinaciju ili drugi oblik udruživanja nezavisno od područja svoga djelovanja i slobodno utvrđivati naziv toga oblika udruživanja. Takav oblik udruživanja može imati svojstvo pravnog lica i na njega se na odgovarajući način primjenjuje zakon. Osim toga, udruženja se mogu učlaniti u međunarodna udruženja i druge organizacije.¹⁷

Finansiranje udruženja

U pogledu finansiranja i imovine udruženja, Zakonom je predviđeno da imovinu udruženja čine novčana sredstva koja je udruženje steklo uplatom članarina, dobrovoljnim priložima i poklonima, novčanim sredstvima koja udruženje stekne obavljanjem djelatnosti kojima se ostvaruju ciljevi, finansiranjem programa i projekata

¹⁵ Zakon o udrugama („Narodne novine“ br. 74/2014)

http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_74_1390.html (21.9.2017)

¹⁶ Član 11, stav 2 i 3

¹⁷ Član 20, stav 1, 2 i 3

udruženja iz državnog budžeta i budžeta jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te fondova i/ili inostranih izvora, kao i druga novčana sredstva stečena u skladu sa zakonom, nepokretnu i pokretnu imovinu udruženja, kao i druga imovinska prava. Udruženje može raspolagati svojom imovinom samo za ostvarivanje ciljeva i obavljanje djelatnosti određenih statutom udruženja, u skladu sa zakonom.¹⁸

Zakon o udruženjima uređuje i pitanje finansiranja programa i projekata od interesa za opšte dobro iz javnih izvora. Shodno tome, *programi i projekti od interesa za opšte dobro u Republici Hrvatskoj koje sprovode udruženja mogu se finansirati iz državnog budžeta, budžeta jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, fondova Evropske unije i drugih javnih izvora*. Posebnim propisima mogu se utvrditi poreske olakšice i druge povlastice za udruženja koja sprovode programe ili projekte od interesa za opšte dobro, kao i za pravna i fizička lica koja finansijskim sredstvima podstiču djelovanje od interesa za opšte dobro.

Programima i projektima od interesa za opšte dobro smatraju se zaokruženi i tematski jasno određeni skupovi/skup aktivnosti koje su u skladu sa vrijednostima propisanim Ustavom Republike Hrvatske i čije sprovođenje kroz dugoročni ili vremenski ograničeni rok djelovanja daje vidljivu dodatnu društvenu vrijednost kojom se podiže kvalitet života pojedinca i unapređuje razvoj šire društvene zajednice. Aktivnostima od interesa za opšte dobro smatraju se naročito aktivnosti udruženja koja doprinose zaštiti i unapređenju ljudskih prava, između ostalog, zaštiti i unapređenju prava osoba sa invaliditetom i djece sa teškoćama u razvoju, starijih i nemoćnih.¹⁹

U cilju zaštite i unapređenja ljudskih prava osoba sa invaliditetom kako bi mogle ravnopravno učestvovati u građanskim, političkim, ekonomskim, društvenim i kulturnim oblastima života, Vlada Republike Hrvatske usvojila je, na sjednici održanoj 20. aprila 2017. godine, Nacionalnu strategiju izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine²⁰

U nastavku teksta predstavljeni su pojedini djelovi Strategije koji se odnose na udruženja osoba sa invaliditetom u civilnom društvu.

¹⁸ Član 30

¹⁹ Član 32

²⁰ Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine („Narodne novine“ BR. 42/17), Vlada Republike Hrvatske, 20. april 2017. godine http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2017_04_42_967.html (26.9.2017)

Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine

U hrvatskoj Nacionalnoj strategiji izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine navodi se da je djelovanje udruženja osoba sa invaliditetom prvenstveno usmjereno na zaštitu i podsticanje prava osoba sa invaliditetom te pružanje socijalnih usluga radi njihove integracije u društvo poboljšanjem kvaliteta njihovog života. Prilikom kreiranja politika, donošenja novih zakona kao i izmjena i dopuna postojećih, od velikog značaja je uloga organizacija civilnog društva osoba sa invaliditetom, koje su prepoznate kao vrlo efikasni partneri i aktivni učesnici u kreiranju politike. Kako se u Strategiji navodi, neki od ključnih rezultati koji su, u tom smislu, postignuti u periodu od 2007. do 2015. godine su:

- Predstavnici udruženja osoba sa invaliditetom uključeni su u rad Savjeta za razvoj civilnog društva, savjetodavnog tijela Vlade Republike Hrvatske, od osnivanja 2002. godine;
- U skladu sa novim Zakonom o udruženjima, Vlada Republike Hrvatske je u maju 2015. godine usvojila *Uredbu o kriterijumima, mjerilima i postupcima finansiranja i ugovaranja programa i projekata od interesa za opšte dobro koje sprovode udruženj.* Radi koordiniranog postupanja svih onih koji dodjeljuju finansijska sredstava i dosljedne primjene Uredbe, Kancelarija za udruženja: koordinira pripremu, sprovođenje i praćenje javnih konkursa za finansiranje programa i projekata udruženja iz javnih izvora; svim davaocima finansijskih sredstava iz javnih izvora na nacionalnom nivou daje prethodno mišljenje o usklađenosti područja finansiranja i postupka sprovođenja konkursa sa Uredbom, a za konkurse čija je vrijednost veća od 1.334.950 eura (10 milijuna kuna)* obavlja i prethodnu kontrolu kvaliteta dokumentacije i ostalih uslova koje moraju ispuniti davaoci finansijskih sredstava u vezi sa primjenom kriterijuma finansiranja i ugovaranja programa i projekata; priprema objedinjeni godišnji plan konkursa i drugih programa finansiranja udruženja iz javnih izvora na nacionalnom nivou u svrhu usklađivanja i boljeg zajedničkog planiranja sredstava iz nacionalnih javnih izvora i sredstava iz fondova Evropske unije namijenjenih finansiranju programa i projekata udruženja; početkom svake godine organizuje dane namijenjene informisanju tokom kojih svi davaoci finansijskih sredstava programima i projektima udruženja na nacionalnom nivou potencijalnim i zainteresovanim korisnicima predstavljaju konkurse koje će raspisati u tekućoj godini; prikuplja i objavljuje informacije o raspisanim konkursima na nacionalnom i lokalnom nivou te ih objavljuje na internet stranicama Kancelarije za udruženja; obezbjeđuje blagovremenu razmjenu informacija među davaocima finansijskih sredstava o udruženjima koja nenamjenski troše dodijeljena sredstva ili se na drugi način ne pridržavaju ugovornih obaveza; priprema i na svojim internet stranicama objavljuje Priručnik za postupanje u primjeni Uredbe, sa obrascima konkursne dokumentacije, kao uputstvo davaocima finansijskih sredstava; sprovodi savjetovanje zaposlenih davalaca finansijskih sredstava koji rade na dodjeli finansijskih sredstava udruženjima o primjeni ove Uredbe.
- Kancelarija za udruženja priprema godišnje izvještaje o finansiranju projekata i programa organizacija civilnog društva iz državnog budžeta iz kojega je vidljivo koliko je finansijskih sredstava utrošeno za projekte i programe udruženja osoba sa invaliditetom odnosno za projekte i programe usmjerene ovoj kategoriji građana.
- U skladu sa Zakonom o socijalnoj zaštiti donose se socijalni planovi o djelatnosti socijalne zaštite za područja jedinica područne (regionalne) samouprave koji doprinose regionalnoj raspoređenosti usluga za osobe sa invaliditetom te kontinuiranim obezbjeđivanjem finansijskih sredstava putem natječaja namijenjenih organizacijama civilnog društva i socijalnog ugovaranja s organizacijama civilnog društva čime se pruža održivost socijalnih usluga.

Osim toga, Nacionalnom strategijom izjednačavanja mogućnosti za osobe sa invaliditetom od 2017. do 2020. godine predviđen je niz mjera koje se finansiraju iz sredstava državnog budžeta, a koje nadležne institucije i organizacije treba da ostvare u navedenom periodu:

- **Mjera 1** - Razvijanje partnerstva državne i javne uprave sa udruženjima osoba sa invaliditetom na svim nivoima;
- **Mjera 2** - Sistemska finansiranje saveza i udruženja osoba sa invaliditetom omogućavajući njihovo djelovanje u cilju unapređenja kvaliteta života osoba sa invaliditetom;
- **Mjera 3** - Podsticanje i razvoj saradnje udruženja osoba sa invaliditetom s ostalim organizacijama civilnog društva;
- **Mjera 4** - Koordinacija predlaganja prioriternih područja i finansiranja programa i projekata organizacijama civilnog društva sa ciljem unapređenja kvaliteta života osoba sa invaliditetom u zajednici na nacionalnom nivou;
- **Mjera 5** - Podsticanje zapošljavanja osoba sa invaliditetom programima i projektima udruženja;
- **Mjera 6** - Obezbeđivanje ravnomjerne zastupljenosti finansiranja projekata i programa udruženja osoba sa invaliditetom i udruženja koja djeluju u korist osoba sa invaliditetom na području Republike Hrvatske.

Izvori:

- Poglavlje 15 Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine: Udruge osoba sa invaliditetom u civilnom društvu http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2017_04_42_967.html (26.9.2017)
- Uredba o kriterijima, mjerilima i postupcima financiranja i ugovaranja programa i projekata od interesa za opće dobro koje sprovode udruženja („Narodne novine”, br. 26/15)
- Zakon o socijalnoj skrbi („Narodne novine”, br. 157/13, 152/14, 99/15, 52/16 i 16/17), član 195 <https://www.zakon.hr/z/222/Zakon-o-socijalnoj-skrbi> (26.9.2017)

* Za konvertovanje hrvatske nacionalne valute u euro korišćen je konvertor valute Oanda <https://www.oanda.com/currency/converter/> (1 euro = 7,48 kuna, 26.9.2017)

Litvanija

Iako u Litvaniji nema posebnog zakona koji reguliše pitanje organizacija osoba s invaliditetom, ova oblast uređena je odredbama Zakona o udruženjima, Zakona o razvoju nevladinih organizacija, Zakona o socijalnoj integraciji osoba s invaliditetom, i drugim pravnim aktima kojima se definišu aktivnosti i status ovih organizacija. Status organizacije osoba s invaliditetom stiče se na isti način kao i status udruženja ili nevladine organizacije, registracijom u Registru pravnih lica.

U skladu sa Zakonom o socijalnoj integraciji osoba s invaliditetom, litvanska Vlada i njena ovlašćena tijela imaju pravo na alokaciju sredstava iz državnog budžeta, kao i iz opštinskih budžeta, za podršku kulturnih programa, sportskih programa, kao i drugih mjera namijenjenim osobama s invaliditetom koje implementiraju ove organizacije.

Projekti aktivnosti udruženja osoba s invaliditetom finansiraju se putem Odjeljenja za pitanja osoba s invaliditetom, koje funkcioniše u okviru Ministarstva socijalne sigurnosti i rada, u sklopu implementacije Nacionalnog programa za socijalnu integraciju osoba s invaliditetom 2013-2019.

U 2017. godini, Odjeljenje finansira odabrane projekte u sljedećim oblastima: usluge socijalne rehabilitacije osoba s invaliditetom, socijalna integracija osoba s invaliditetom putem sporta, podrška aktivnostima udruženja osoba s invaliditetom, i dr.

Mađarska

U Mađarskoj ne postoji zakon koji se konkretno bavi organizacijama osoba s invaliditetom. Zakon CLXXV iz 2011. godine o pravu na udruživanje, neprofitnom statusu i funkcionisanju i finansiranju organizacija civilnog društva koristi termin „organizacije javnog interesa“ kojim se označavaju sve organizacije koje djeluju u javnom interesu. „Djelovanje u javnom interesu“ podrazumijeva sve aktivnosti koje, direktno ili indirektno, služe ispunjavanju javnih funkcija, s ciljem ispunjavanja zajedničkih interesa društva i pojedinaca.

Udruženja i fondacije mogu biti registrovani kao organizacije javnog interesa, dok i druge organizacije, poput neprofitnih organizacija, mogu imati zakonsko pravo na sticanje tog statusa. Za sticanje statusa organizacije javnog interesa postoji određeni broj uslova koje je potrebno ispuniti, od čega je najvažniji taj da organizacija mora djelovati u javnom interesu. Djelovanje u javnom interesu definisano je kao djelovanje koje direktno ili indirektno služi ispunjavanju javnih zadataka (tj. zadataka državne i lokalne vlasti), istovremeno doprinoseći zadovoljavanju zajedničkih potreba društva i pojedinaca.

Organizacije moraju ispuniti bar jedan uslov iz obje grupe kriterijuma:

- 1) posjedovanje „adekvatnih resursa“:

Tokom prethodne dvije fiskalne godine, mora biti ispunjen jedan od sljedećih uslova:

- prosječni godišnji prihod prelazi 1.000.000 forinti (oko 3.600 eura);
- dvogodišnji rezultat nakon plaćenih poreza nije negativan;
- rashodi na osoblje (osim kompenzacije izvršnih funkcionera) sačinjavaju 25% ukupnih rashoda.

2) posjedovanje „adekvatne društvene podrške“:

Tokom prethodne dvije fiskalne godine, mora biti ispunjen jedan od sljedećih uslova:

- iznos 1% poreskih izdvajanja prenesenih organizaciji mora dostići 2% njenih ukupnih prihoda;
- rashodi ostvareni u sklopu djelovanja u javnom interesu dostižu 50% ukupnih prosječnih rashoda tokom dvije godine;
- najmanje deset volontera stalno (u trajanju od dvije godine) podržava djelatnosti organizacije u javnom interesu u skladu sa Zakonom o volonterskim djelatnostima u javnom interesu.

Osim toga, statut organizacije mora sadržati sljedeće elemente:

- djelatnost u javnom interesu kojom se organizacija bavi, javne zadatke koje ta djelatnost pomaže, kao i zakonodavne odredbe koje te javne zadatke pripisuju državnim organima;
- odredbu da organizacija ne sprečava da osobe koji nijesu njeni članovi imaju korist od njenih djelatnosti u javnom interesu;
- odredbu da poslovne (preduzetničke) aktivnosti mogu biti sprovođenje isključivo ukoliko ne ugrožavaju sprovođenje djelatnosti u javnom interesu i drugih aktivnosti povezanih sa misijom organizacije koja je definisana statutom;
- odredbu da organizacija nema pravo da distribuira ostvareni profit, već ga mora koristiti za djelatnosti u javnom interesu koje su definisane statutom;
- odredbu da organizacija ne sprovodi direktne političke aktivnosti, da je nezavisna od svih političkih partija, i da im ne pruža finansijsku podršku.

Izvori finansiranja organizacija javnog interesa mogu biti:

- članarine, u slučaju udruženja, ili donacije prikupljene kao nefinansijski doprinosi osnivača, u slučaju fondacija;
- iznos određenog dijela poreza na dohodak, uplaćen po odluci poreskog obveznika;
- pomoć isplaćena bez obaveze nadoknade, s ciljem kompenzacije troškova targetiranih aktivnosti uključujući pomoć isplaćenu s ciljem implementacije određenih elemenata u okviru navedenih aktivnosti;
- donacije primljene za druge vidove targetiranih aktivnosti;
- prihodi od usluga vršenih u okviru targetiranih aktivnosti, kao i od zaliha robe;
- prihodima generisanim od aktivnosti koje se ne smatraju ekonomskim ili poslovnim djelatnostima.

Makedonija

Zakon o organizacijama osoba sa invaliditetom u Makedoniji²¹ uređuje pitanja koja se tiču statusa, djelokruga i položaja, te finansiranja organizacija sa invaliditetom.

Zakon definiše organizaciju osoba sa invaliditetom kao udruženje građana koje se formira u skladu sa Zakonom o udruženjima građana i fondacijama i funkcionise kao dobrovoljno i nezavisno udruženje osoba sa invaliditetom koje ima za cilj ostvarivanje zajedničkih

²¹ Закон за инвалидски организации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 89/2008; 59/2012 и 23/2013) http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/invorganizacii_konsolidiran.pdf (18.9.2017)

interesa i posebnih potreba, kao i njihovih pravnih zastupnika koji predstavljaju i zastupaju posebne potrebe i interese osoba sa invaliditetom. U organima upravljanja organizacija osoba sa invaliditetom, osobe sa invaliditetom moraju biti zastupljene najmanje 70%, osim u organizacijama osoba sa mentalnim invaliditetom. Prilikom djelovanja, organizacija osoba sa invaliditetom poštuje principe zaštite osoba sa invaliditetom u skladu sa zakonima, međunarodnom pravnom zaštitom i standardima i konvencijama u oblasti zaštite osoba sa invaliditetom. Organizacija osoba sa invaliditetom može djelovati na državnom ili lokalnom nivou.²² Članovi organizacije mogu biti osobe sa invaliditetom, njihovi pravni zastupnici ili druga fizička lica koja podržavaju aktivnosti organizacije osoba sa invaliditetom.²³

Status organizacija osoba sa invaliditetom

Pitanje načina sticanja statusa organizacije osoba sa invaliditetom, između ostalog, uređeno je Zakonom o organizacijama osoba sa invaliditetom. Stoga, udruženje dobija status organizacije osoba sa invaliditetom ukoliko:

- u osnivačkom aktu ima opredjeljenje i izvršava zadatke predviđene Zakonom²⁴ na državnom ili lokalnom nivou;
- predlaže programe (projekte) u vezi sa zaštitom osoba sa invaliditetom kojima doprinosi nezavisnom životu određene grupe osoba sa invaliditetom;
- ima stručno osposobljen kadar za sprovođenje posebnih socijalnih programa (projekata) u vezi sa socijalnom, zdravstvenom i ostalim vidovima zaštite;
- predlaže posebne socijalne programe (projekte) za osobe sa invaliditetom, i
- je sastavljena od najmanje 40 osoba od kojih je 95% osoba sa invaliditetom sa istom vrstom invaliditeta, odnosno 95% osoba sa invaliditetom sa različitom vrstom invaliditeta, ali sa jednakim pravima i socijalnim statusom, koje deluju u javnom interesu u oblasti zaštite osoba sa invaliditetom, u skladu sa zakonom.²⁵

U pogledu postupka za dobijanje statusa organizacije osoba sa invaliditetom, Zakon predviđa da udruženje ili savez mora podnijeti zahtjev u pisanoj formi Ministarstvu rada i socijalne politike. Organizacija osoba sa invaliditetom dužna je da se upiše u centralni registar na području gdje joj je sjedište. Udruženje ili savez u obavezi je da uz zahtjev priloži dokaze u vezi sa:

- registracijom, nazivom, sjedištem, predstavnicima;
- ispunjavanjem uslova za dobijanje statusa organizacije osoba sa invaliditetom.

Ministar rada i socijalne politike donosi rješenje koje sadrži odluku o dodjeljivanju statusa organizaciji osoba sa invaliditetom, na osnovu prethodnog mišljenja Komisije. Komisija koju formira Ministarstvo sastoji se od tri člana od kojih jednog člana imenuje Nacionalni savjet organizacija osoba sa invaliditetom.

Komisija priprema mišljenje o dobijanju statusa organizacije osoba sa invaliditetom na osnovu razmatranja zahtjeva i prethodno pribavljenog mišljenja od Nacionalnog

²² Član 3

²³ Član 5, stav 1

²⁴ Vidjeti član 9, stav 1, tačke 2, 4, 5, 6, 7 i 10

²⁵ Član 10

koordinacionog tijela za jednaka prava osoba sa invaliditetom i Nacionalnog savjeta organizacija osoba sa invaliditetom.²⁶

Osim toga, organizacija osoba sa invaliditetom može dobiti status nacionalne organizacije osoba sa invaliditetom ukoliko djeluje na teritoriji države, kao i na međunarodnom nivou i predstavlja lica sa određenom vrstom invaliditeta bez obzira na vjersku, rasnu i nacionalnu pripadnost. Opšti uslov za sticanje statusa nacionalne organizacije osoba sa invaliditetom je to da samo jedna organizacija osoba sa invaliditetom za određenu vrstu invaliditeta može imati status nacionalne organizacije, pri čemu takođe moraju ispunjavati određene posebne uslove. Prema tome, da bi postala nacionalna organizacija, organizacija mora ispunjavati sljedeće posebne uslove:

- ima najmanje 300 registrovanih članova, sa određenom vrstom invaliditeta na osnovu nalaza i mišljenja nadležnog organa;
- ima najmanje 15 međuopštinskih i gradskih udruženja dobrovoljno udruženih u jedinstvenu organizaciju osoba sa invaliditetom;
- ima u najmanje 15 međuopštinskih i gradskih udruženja obezbijeden adekvatan prostor za rad i aktivnosti;
- ima osposobljen stručni kadar u najmanje 15 međuopštinskih i gradskih udruženja (u zavisnosti od vrste invaliditeta to se odnosi na poznavanje znakovnog jezika gluvih, odgovarajući profil zaposlenih za rad sa slijepima i sl), i
- ima najmanje pet godina, od dana osnivanja, aktivnog učešća u ostvarivanju zaštite i prava osoba sa invaliditetom.²⁷

Nacionalne organizacije osoba sa invaliditetom imaju za cilj predstavljanje osoba sa invaliditetom i zastupanje njihovih interesa u komunikaciji sa državnim organima i na međunarodnom nivou. Nacionalne organizacije osoba sa invaliditetom mogu biti povezane sa Nacionalnim savjetom organizacija osoba sa invaliditetom u skladu sa sporazumom koji se dostavlja Ministarstvu rada i socijalne politike s ciljem upisivanja u registar.²⁸

Finansiranje organizacija osoba sa invaliditetom i nacionalnih organizacija

Zakonom je predviđeno da se organizacije osoba sa invaliditetom finansiraju od:

- članarina,
- budžeta Republike Makedonije u skladu sa Odlukom o kriterijumima i postupcima za raspodjelu finansijskih sredstava udruženjima građana i fondacijama i listom udruženja građana i fondacija,
- budžeta lokalne samouprave,
- od prihoda stečenog po osnovu imovinskih prava i aktivnosti organizacije osoba sa invaliditetom,
- poklona i zavještanja,
- prihoda od donatora, i

²⁶ Članovi 10-14

²⁷ Član 20

²⁸ Članovi od 21 do 27

- ostalih izvora u skladu sa propisima.²⁹

Nacionalne organizacije osoba sa invaliditetom finansiraju se iz:

- budžeta Republike Makedonije od prihoda od igara na sreću u skladu sa odlukom Vlade o raspodjeli ovih sredstava, pri čemu je potrebno Ministarstvu rada i socijalne politike dostaviti zahtjev i program rada za narednu godinu,
- budžeta Republike Makedonije na osnovu projekta sa kojim se prijavljuju na oglas koji raspisuje Ministarstvo rada i socijalne politike, i
- ostalih izvora u skladu sa propisima.

Nacionalne organizacije osoba sa invaliditetom finansiraju organizacije osoba sa invaliditetom na lokanom nivou koje su u njihovom sastavu sredstvima koja dobijaju iz budžeta od igara na sreću.³⁰

Nacionalni savjet organizacija osoba sa invaliditetom finansira se iz sredstava nacionalnih organizacija osoba sa invaliditetom sa kojima ima sklopljen sporazum o udruživanju. U skladu sa sporazumom o udruživanju, određuje se procenat koji svaka nacionalna organizacija osoba sa invaliditetom koja dobija sredstva od igara na sreću treba da izdvoji.

Organizacija osoba sa invaliditetom, nacionalna organizacija osoba sa invaliditetom i Nacionalni savjet organizacija osoba sa invaliditetom u obavezi su da vode finansijsku dokumentaciju u vezi sa finansijskim planovima i aktivnostima i izrađuju finansijske izvještaje tako što će posebno prikazivati finansijske izvore, rashode tokom rada i rashode za sprovođenje godišnjih programa.³¹

²⁹ Član 28

³⁰ Član 29

³¹ Članovi od 31 do 33

Nacionalni savjet organizacija osoba sa invaliditetom Makedonije

Nacionalni savjet organizacija osoba sa invaliditetom Makedonije je udruženje sedam nacionalnih organizacija osoba sa invaliditetom i to: Nacionalni savez slijepih, Nacionalni savez gluhih i nagluhih, Nacionalni savez osoba sa tjelesnim invaliditetom, Republički centar za podršku osobama sa intelektualnim invaliditetom, Nacionalni savez civilnih invalida rata, Nacionalni savez za sport i rekreaciju invalida – Makedonski paraolimpijski komitet i Nacionalni savez invalida rada. U okviru njih djeluje 136 organizacija koje su udružene na dobrovoljnoj osnovi i u kojima je zabilježeno više od 90.000 članova.

Misija Nacionalnog savjeta organizacija osoba sa invaliditetom je sistemska primjena ljudskih prava osoba sa invaliditetom i njihovih pravnih zastupnika, njihovo potpuno uključivanje i ravnopravnost u svim oblastima društva.

Glavni zadaci Nacionalnog savjeta organizacija osoba sa invaliditetom su:

- koordinacija interesa osoba sa invaliditetom u zemlji, uzimajući u obzir karakteristike različitih vrsta invaliditeta i nezavisnosti svake od organizacija osoba sa invaliditetom;
- predstavljanje zajedničkih i pojedinačnih interesa osoba sa invaliditetom u civilnom dijalogu između organizacija osoba sa invaliditetom i Vlade, drugim javnim institucijama i profesionalnim udruženjima;
- unapređenje građanskih, političkih, socijalnih, ekonomskih i kulturnih prava lica sa invaliditetom kako je definisano Konvencijom UN o pravima osoba sa invaliditetom, drugim međunarodnim konvencijama UN, standardima UN, ugovorima i smjernicama Evropske unije, Madridskom deklaracijom, Ustavom Makedonije, nacionalnim zakonodavstvom i Nacionalnom strategijom za jednaka prava osoba sa invaliditetom u Makedoniji 2010-2018;
- predstavljanje interesa osoba sa invaliditetom u Evropskom forumu osoba sa invaliditetom i drugim međunarodnim organizacijama i udruženjima.

Nacionalni savjet organizacija osoba sa invaliditetom ima za cilj:

- obezbjeđivanje jednakih mogućnosti za osobe sa invaliditetom u društvu;
- primjena i poštovanje principa „ništa za osobe sa invaliditetom bez osoba sa invaliditetom“;
- obezbjeđivanje održivog, stabilnog i nezavisnog finansiranja organizacija osoba sa invaliditetom javnim sredstvima i ostalim finansijskim sredstvima;
- obezbjeđivanje sveobuhvatne socijalne integracije osoba sa invaliditetom, njihove socijalne zaštite i zdravlja;
- zalaganje za izgradnju pozitivne slike osoba sa invaliditetom i njihovih organizacija u javnosti i medijima;
- podizanje svijesti javnosti o osobama sa invaliditetom i njihovim organizacijama.

Osnovni izvor prihoda nacionalnih organizacija osoba sa invaliditetom je prihod od igara na sreću (do 1991. godine iz državne lutrije, a kasnije iz budžeta Ministarstva finansija putem prihoda ostvarenih od igara na sreću iz državnog budžeta). Međutim, proteklih godina prihodi ostvareni od igara na sreću koriste se i u druge svrhe, ne isključivo za finansiranje organizacija osoba sa invaliditetom.

Izvor: Националниот Совет на инвалидски организации на Македонија (НСИОМ): Цели и задачи на НСИОМ <http://www.nsiom.org.mk/index.php/za-nsiom/celi-i-zadaci-na-nsiom> (18.9.2017)

Poljska

U Poljskoj ne postoji poseban status organizacija osoba s invaliditetom niti je njihovo osnivanje i funkcionisanje regulisano posebnim pravnim aktima. Organizacije osoba s invaliditetom mogu biti u formi udruženja i fondacija, čije je osnivanje i funkcionisanje definisano Ustavom Republike Poljske, Zakonom o udruženjima³², kao i Zakonom o fondacijama³³.

U skladu sa Zakonom o udruženjima, imovinu udruženja čine članarine, donacije, ostavina, drugo nasljeđe, prihodi od aktivnosti udruženja, prihodi od njegove imovine i javne podrške. Udruženje može, sve dok se poštuju obavezujuće regulative, da prima donacije, nasljeđe, kao i da koristi javnu podršku.

Udruženje može sprovoditi ekonomske aktivnosti u skladu sa opštim principima definisanim posebnim propisima. Prihodi od ekonomskih aktivnosti služe za realizaciju statutornih ciljeva i ne mogu se dijeliti među članovima udruženja. Udruženja mogu primati donacije u skladu sa principima definisanim posebnim propisima.³⁴

Portugal

U Portugalu ne postoji poseban zakon koji uređuje način funkcionisanja organizacija osoba sa invaliditetom. Ove organizacije funkcionišu kao neprofitne, nevladine organizacije u skladu sa Građanskim zakonikom. Osim toga, nijesu propisani posebni uslovi za sticanje statusa organizacije osoba sa invaliditetom, već važe opšti uslovi koje svako udruženje mora ispuniti i to:

- izradu statuta;
- djelatnost organizacije;
- naziv organizacije (koji prethodno mora potvrditi i odobriti nadležno vladino tijelo);
- sjedište organizacije;
- izbor upravljačke strukture;
- objavljivanje u službenom listu.

U skladu sa propisima, ove organizacije mogu se finansirati iz donacija, članarina, javnih sredstava ili drugih izvora.

Slovačka

U Slovačkoj ne postoji poseban zakon kojim se regulišu organizacije osoba s invaliditetom. Što se tiče pravnog oblika postojanja ovih organizacija, one se u ovoj zemlji registruju kao nevladine organizacije (udruženja građana, fondacije ili neprofitne organizacije koje pružaju društveno korisne usluge). Pravila koja se tiču tih organizacija sadržana su u Zakonu br. 83/1990 o udruženjima građana, Zakonu br. 34/2002 o fondacijama i Zakonu br. 213/1997 o neprofitnim organizacijama koje pružaju društveno korisne usluge.

³² Act of 7 April 1989 - Law on associations (Journal of Laws 2017, item 210)

³³ Act of 6 April 1984 on foundations (Journal of Laws 2016, item 40)

³⁴ Član 33-35 Zakona o udruženjima

Kada je u pitanju finansiranje organizacija osoba s invaliditetom, uobičajeno je, kao i kod drugih nevladinih organizacija, prikupljanje sredstava iz privatnih izvora, poput članarina, donacija ili prodaje promotivnog materijala. Dodatni izvor sredstava predstavljaju prijave za dodjelu grantova, koje podrazumijevaju konkurs za dodjelu sredstava na kome učestvuju nevladine organizacije sa svojim projektima. Drugi vidovi podrške radu ovih NVO uključuju pružanje *pro bono* usluga tim organizacijama od strane kompanija, dok takođe fizička i pravna lica imaju mogućnost da dodijele najviše 2% iznosa svog poreza na dohodak određenim nevladinim organizacijama koje se bave djelatnostima od javnog značaja.

Slovenija

Status, aktivnosti, finansiranje i imovina organizacija osoba s invaliditetom i reprezentativnih organizacija osoba s invaliditetom regulisani su Zakonom o organizacijama osoba s invaliditetom³⁵, koji je usvojen 2002. godine. Ovim zakonom organizacije osoba s invaliditetom definišu se kao udruženja ili federacije udruženja koja djeluju u javnom interesu u oblasti invaliditeta. Ovo podrazumijeva da organizacije lica s invaliditetom moraju biti osnovane u skladu sa Zakonom o udruženjima, dok na osnovu Zakona o organizacijama osoba s invaliditetom ove organizacije stiču status udruženja koja djeluju u javnom interesu. Ciljevi organizacija osoba s invaliditetom su dobrovoljno i nezavisno udruživanje osoba s invaliditetom i njihovih pravnih predstavnika, koji dijele zajedničke interese i žele da identifikuju i zadovolje posebne potrebe osoba s invaliditetom i predstavljaju njihove interese.

Udruženja ili federacije udruženja koja žele da steknu status organizacija osoba s invaliditetom moraju podnijeti prijavu Ministarstvu rada, porodičnih i socijalnih pitanja, zajedno sa propratnom dokumentacijom, kojom se traži dobijanje tog statusa. Kriterijum za sticanje statusa organizacije osoba s invaliditetom detaljnije su propisani Zakonom o organizacijama osoba s invaliditetom. Udruženje ili federacija udruženja može dobiti status organizacije osoba s invaliditetom, pod sljedećim uslovima:

- u svom osnivačkom aktu ima navedene aktivnosti, i vrši djelatnosti propisane zakonom na državnom ili lokalnom nivou;
- osobe s invaliditetom i njihovi pravni predstavnici su redovni članovi udruženja;
- uspješno sprovodi najmanje jedan posebni socijalni program kojim se pomaže nezavisan život određene grupe osoba s invaliditetom;
- ima kvalifikovano osoblje za vođenje posebnih socijalnih programa;
- ima posebne socijalne programe namijenjene osobama s invaliditetom, kako svojim članovima tako i ostalima.

Status udruženju dodjeljuje ministar rada, porodičnih i socijalnih pitanja, pod uslovom da je udruženje ili federacija udruženja ispunilo sve neophodne kriterijume, koji takođe odlučuje o upisu organizacije u registar udruženja osoba s invaliditetom koji vodi Ministarstvo. Ministar može oduzeti ovaj status organizacijama osoba s invaliditetom koje u međuvremenu prestanu da ispunjavaju predviđene uslove.

Finansiranje organizacija osoba sa invaliditetom

³⁵ Zakon o invalidskih organizacijah, Uradni list RS, ŠT. 108/2002 z dne 12.12.2002

<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlid=2002108&stevilka=5311> (19.9.2017)

Zakon o organizacijama osoba s invaliditetom navodi kako ove organizacije imaju sljedeće izvore sredstava namijenjenih sprovođenju aktivnosti:

- prihodi od članarine;
- materijalna prava i aktivnosti organizacija osoba s invaliditetom;
- pokloni i zaostavština;
- doprinosi donatora;
- budžetska i druga javna izdvajanja;
- drugi izvori.

Osim ovih izvora, organizacija osoba s invaliditetom može dobiti sredstva za svoje aktivnosti i fiksna ulaganja iz budžeta Fondacije za finansiranje invalidskih i humanitarnih organizacija Slovenije (FIHO). Organizacija osoba s invaliditetom takođe može ovako stečena sredstva koristiti za kofinansiranje posebnih socijalnih programa i fiksnih investicija u pravna lica čiji je ta organizacija osnivač i vlasnik, ukoliko Fondacija odobri sredstva u te svrhe.

Organizacija osoba s invaliditetom može se finansirati i iz budžeta i drugih javnih izvora na isti način kao i ostala udruženja. Predstavnici organizacija osoba s invaliditetom nemaju preferencijalni tretman kada je u pitanju dobijanje sredstava Fondacije.

Zakon o organizacijama osoba s invaliditetom definiše aktivnosti organizacija osoba s invaliditetom kao neprofitne. Međutim, i pored ovog principa, organizacije osoba s invaliditetom mogu, u skladu sa odredbama koje važe za udruženja, vršiti i profitnu djelatnost, koja ipak ne smije predstavljati glavnu djelatnost organizacije.

Srbija

Način i uslovi sticanja statusa organizacija osoba s invaliditetom, kao i izvori finansiranja organizacija osoba s invaliditetom u Srbiji utvrđeni su Zakonom o udruženjima.³⁶ Ovim Zakonom reguliše se osnivanje i pravni položaj udruženja, upis i brisanje iz registra, članstvo i organi, statusne promjene i prestanak udruženja, kao i druga pitanja značajna za rad udruženja.³⁷ U nastavku teksta date su odredbe Zakona koje se odnose na način i uslove sticanja statusa udruženja, odnosno organizacija osoba s invaliditetom, kao i izvore finansiranja udruženja, tj. organizacija osoba s invaliditetom u Srbiji.

Način i uslovi sticanja statusa udruženja

Udruženje, u smislu ovog Zakona, jeste dobrovoljna i nevladina nedobitna organizacija zasnovana na slobodi udruživanja više fizičkih ili pravnih lica, osnovana radi ostvarivanja i unapređenja određenog zajedničkog ili opšteg cilja i interesa, koji nijesu zabranjeni Ustavom ili zakonom.³⁸ Udruženje se osniva i organizuje slobodno i samostalno je u ostvarivanju svojih ciljeva. Ciljevi i djelovanje udruženja ne mogu biti usmjereni na nasilno rušenje ustavnog poretka i narušavanje teritorijalnog integriteta Republike Srbije, kršenje garantovanih ljudskih ili manjinskih prava ili izazivanje i podsticanje neravnopravnosti, mržnje i netrpeljivosti zasnovane na rasnoj, nacionalnoj, verskoj ili

³⁶ Zakona o udruženjima, „Sl. glasnik RS”, br. 51/09, 99/11

http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_udruzenjima.html (12.9.2017)

³⁷ Član 1 Zakona.

³⁸ Član 2, stav 1.

drugoj pripadnosti ili opredeljenju, kao i polu, rodu, fizičkim, psihičkim ili drugim karakteristikama i sposobnostima.³⁹ Upis u registar udruženja je dobrovoljan. Udruženje stiče status pravnog lica danom upisa u registar.⁴⁰ Rad udruženja je javan. Ostvarivanje javnosti rada uređuje se statutom udruženja.⁴¹

Udruženje se osniva na neodređeno ili određeno vreme. Ako u osnivačkom aktu nije drugačije određeno smatra se da je udruženje osnovano na neodređeno vrijeme.⁴² Udruženje se može udruživati u saveze i u druge asocijacije u zemlji i inostranstvu. Na ove saveze shodno se primenjuju odredbe ovog Zakona kada se sjedište saveza nalazi na teritoriji Republike Srbije. Dio udruženja (sekcija, grupa, klub, ogranak i dr) nema status pravnog lica.⁴³ Statusne promjene udruženja vrše se na način utvrđen ovim Zakonom.⁴⁴ Udruženje ostvaruje aktivnosti u skladu sa zakonom, statutom i drugim opštim aktima, kao i pravilima saveza čiji je član.⁴⁵

Udruženje mogu osnovati najmanje tri osnivača, s tim što najmanje jedan od osnivača mora imati prebivalište, odnosno sjedište na teritoriji Republike Srbije. Osnivači udruženja mogu biti poslovno sposobna fizička ili pravna lica. Maloljetno lice sa navršenih 14 godina života može biti osnivač udruženja uz izjavu o davanju saglasnosti njegovog zakonskog zastupnika u skladu sa zakonom. Izjava mora da sadrži potvrdu o ovjeri potpisa u skladu sa zakonom.⁴⁶ Udruženje se osniva usvajanjem osnivačkog akta i statuta i izborom lica ovlašćenog za zastupanje, na osnivačkoj skupštini udruženja. Osnivački akt udruženja sadrži: lična imena, odnosno nazive osnivača i njihova prebivališta, odnosno sjedišta; naziv i sjedište i adresu udruženja; oblast ostvarivanja ciljeva udruženja; ciljeve radi kojih se osniva; lično ime i prebivalište i adresu lica ovlašćenog za zastupanje udruženja; potpise osnivača i njihove jedinstvene matične brojeve građana, odnosno broj putne isprave i državu izdavanja putne isprave za osnivače koji su strani državljani i datum donošenja osnivačkog akta.

Pravno lice kao osnivač potpisuje se tako što njegov zastupnik uz naziv pravnog lica dodaje svoj potpis i pečat, matični broj i poresko identifikacioni broj (PIB) pravnog lica.⁴⁷ Statut je osnovni opšti akt udruženja. Drugi opšti akti, ako ih udruženje donosi, moraju biti u saglasnosti sa statutom. Odredbe drugog opšteg akta udruženja koje su suprotne statutu, ništave su.

Statutom se obavezno uređuje: naziv i sjedište udruženja; oblast ostvarivanja ciljeva, ciljevi radi kojih se osniva; unutrašnja organizacija, organi, njihova ovlašćenja, sastav, način izbora i opoziva, trajanje mandata i način odlučivanja; postupak za izmjene i dopune statuta i postupak donošenja i izmjena drugih opštih akata udruženja, ako ih donosi; zastupanje udruženja; ostvarivanje javnosti rada; uslovi i način učlanjivanja i prestanka članstva; prava, obaveze i odgovornost članova; način sticanja sredstava za ostvarivanje ciljeva i raspolaganje sredstvima, uključujući i odredbe o privrednoj ili drugoj djelatnosti kojom se stiče dobit, ako je udruženje obavlja; način odlučivanja o statusnim promjenama i prestanku rada; postupanje sa imovinom udruženja u slučaju prestanka udruženja;

³⁹ Član 3, stav 1 i 2.

⁴⁰ Član 4 Zakona.

⁴¹ Član 5 Zakona.

⁴² Član 6 Zakona.

⁴³ Član 7 Zakona.

⁴⁴ Član 8 Zakona.

⁴⁵ Član 9 Zakona.

⁴⁶ Član 10 Zakona.

⁴⁷ Član 11 Zakona.

postupak usvajanja finansijskih i drugih izvještaja; izgled i sadržina pečata; druga pitanja utvrđena zakonom. Statutom se mogu urediti i druga pitanja od značaja za rad udruženja.⁴⁸

Izvori finansiranja organizacija osoba s invaliditetom

Udruženje može sticati imovinu od članarine, dobrovoljnih priloga, donacija i poklona (u novcu ili naturi), finansijskih subvencija, ostavina, kamata na uloge, zakupnine, dividendi i na drugi zakonom dozvoljeni način.

Fizička i pravna lica koja daju priloge i poklone udruženjima mogu biti oslobođena odgovarajućih poreskih obaveza u skladu sa zakonom kojim se uvodi odgovarajući javni prihod.⁴⁹

Sredstva za podsticanje programa ili nedostajućeg dijela sredstava za finansiranje programa koje realizuju udruženja, a koji su od javnog interesa obezbjeđuju se u budžetu Republike Srbije.

Vlada, odnosno ministarstvo nadležno za oblast u kojoj se ostvaruju osnovni ciljevi udruženja, dodeljuje sredstva na osnovu sprovedenog javnog konkursa i zaključuje ugovore o realizovanju odobrenih programa.

Pod programom od javnog interesa naročito se smatraju programi u oblasti: socijalne zaštite, *boračko-invalidske zaštite*, *zaštite lica sa invaliditetom*, društvene brige o djeci, zaštite interno raseljenih lica sa Kosova i Metohije i izbeglica, podsticanje nataliteta, pomoći starima, zdravstvene zaštite, zaštite i promovisanja ljudskih i manjinskih prava, obrazovanja, nauke, kulture, informisanja, zaštite životne sredine, održivog razvoja, zaštite životinja, zaštite potrošača, borbe protiv korupcije, kao i humanitarni programi i drugi programi u kojima udruženje isključivo i neposredno slijedi javne potrebe.

Vlada uređuje bliže kriterijume, uslove, obim, način, postupak dodjele, kao i način i postupak vraćanja sredstava, ukoliko se utvrdi da udruženje dobijena sredstva ne koristi za realizovanje odobrenih programa. Ove odredbe Zakona shodno se primenjuju i na sredstva koja se udruženjima dodeljuju iz budžeta autonomne pokrajine i jedinica lokalne samouprave.

Udruženja koja su iz budžeta Republike, odnosno autonomne pokrajine, odnosno jedinice lokalne samouprave dobila sredstva za realizovanje programa od javnog interesa najmanje jedanput godišnje čine dostupnim javnosti izvještaj o svom radu i o obimu i načinu sticanja i korišćenja sredstava i taj izvještaj dostavljaju davaocu sredstava. Ovo se primenjuje i na udruženja koja su u prethodnoj godini, u skladu sa zakonom, koristila poreske i carinske olakšice. Udruženje je obavezno da sredstva koristi isključivo za realizovanje odobrenih programa.⁵⁰

⁴⁸ Član 12 Zakona.

⁴⁹ Član 36 Zakona.

⁵⁰ Član 38 Zakona.

Primjer - Udruženje osoba sa invaliditetom Beograd

Udruženje osoba sa invaliditetom Beograd (OSI) je nevladino i neprofitno udruženje, osnovano radi ostvarivanja ciljeva u oblasti socijalne i zdravstvene zaštite, pravne bezbjednosti na radu i zapošljavanja osoba sa invaliditetom.

Ciljevi udruženja osoba s invaliditetom:

- borba za ravnopravnost,
- unapređenje i promovisanje života i rada,
- doprinos borbi protiv nasilja i nedoličnog ponašanja prema osobama s invaliditetom u privrednim društvima i životu,
- organizovanje sportskih aktivnosti,
- edukacija i pomoć pri zapošljavanju i pri ostvarivanju prava iz fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje, PIO,
- pružanje pravne i materijalne pomoći i pomoć u organizovanju njege i brige ugroženim osobama s invaliditetom.

Aktivnosti udruženja osoba s invaliditetom:

- medijska promocija oblasti socijalne i zdravstvene zaštite i pravne bezbjednosti na radu,
- poboljšanja uslova na radu i zapošljavanja,
- predlaganje propisa i aktivnosti na sprovođenju reformi u školstvu, zdravstvu i socijalnoj zaštiti,
- pomoć pri ostvarivanju prava iz PIO osobama s invaliditetom i invalidima rada,
- zalaganje za regularnost u zapošljavanju i saradnju sa Nacionalnom službom za zapošljavanje - NSZ,
- organizovanje sajma zapošljavanja,
- borba protiv nasilja i nedoličnog ponašanja prema osobama s invaliditetom,
- organizovanje stručnih skupova, savjetovanja, seminara i drugih oblasti edukacije,
- organizovanje pomoći ljekara, psihologa i stručnjaka za rad na edukaciji osoba s invaliditetom,
- pomaganje sportskih talenata, amaterskih i rekreativnih sportskih aktivnosti,
- uključivanje u projekte evropskih i međunarodno specijalizovanih programa koje finansiraju odgovarajuće organizacije i institucije,
- povezivanje sa sličnim organizacijama.

Izvor: Udruženje osoba sa invaliditetom Beograd, <http://www.uosi-beograd.org.rs/>(12.9.2017)

Statut udruženja, <http://www.uosi-beograd.org.rs/statut.html>(12.9.2017)

Švedska

Politika Švedske prema osobama s invaliditetom zasnovana je na Konvenciji UN o pravima osoba s invaliditetom, i za cilj ima zaštitu prava i interesa tih osoba. Švedske organizacije osoba s invaliditetom već više od 50 godina vrše uticaj na proces donošenja odluka. Najveći broj ovih organizacija organizovan je na osnovu vrste invaliditeta svojih članova. Neke od njih imaju i posebne omladinske sekcije, dok se određeni broj bavi djecom i porodicama.

U švedskom zakonodavstvu ne postoji poseban zakon ili drugi akt koji se tiče neprofitnih udruženja, poput organizacija osoba s invaliditetom. Ovaj tip organizacija većinom je regulisan principima sudske prakse.

Sudskom praksom definisani su sljedeći koraci neophodni da osnivanje neprofitnih udruženja:

- sporazum o saradnji mora biti potpisan od strane najmanje tri fizička ili pravna lica;
- sporazum o saradnji mora biti ozvaničen usvajanjem povelje, koja mora sadržati informacije o nazivu i ciljevima organizacije;
- mora biti imenovan odbor koji upravlja organizacijom.

Nakon obavljenih navedenih koraka, neprofitno udruženje smatra se postojećim pravnim licem. Ne postoji opšta obaveza registrovanja neprofitnih udruženja u državnim organima. Ipak, udruženja se mogu registrovati u Kancelariji za registrovanje preduzeća, ukoliko planiraju da vrše komercijalne djelatnosti ili žele da zaštite svoj naziv. Osim toga, moguće je udruženje prijaviti Poreskoj agenciji, kako bi mu bio dodijeljen organizacioni broj, koji je neophodan u slučajevima kada udruženje, na primjer, planira da otvori bankovni račun, prijavi se za grant, ili vrši određene poslove za potrebe firmi ili opštinskih vlasti.

Vladini grantovi isplaćuju se na godišnjem nivou, u skladu sa Uredbom o Vladinim grantovima za organizacije osoba s invaliditetom (br. 2000:7), kako bi se pomoglo ovim organizacijama da sprovode svoje aktivnosti. U skladu sa Uredbom, organizacije moraju ispuniti određene kriterijume kako bi ostvarile pravo na grantove Vlade. Na primjer, moraju biti demokratski organizovane, moraju imati nacionalnu organizaciju sa lokalnim ili regionalnim filijalama u najmanje deset okruga, i imati najmanje 500 registrovanih članova.

Tokom 2017. godine⁵¹, preko 60 organizacija dobilo je Vladine grantove u ukupnom iznosu od 189 miliona kruna, odnosno oko 20 miliona eura.

Ujedinjeno Kraljevstvo

S obzirom na to da u Ujedinjenom Kraljevstvu ne postoji pravni akt koji se tiče osnivanja organizacija osoba s invaliditetom, organizacije koje predstavljaju ove osobe registrovane su kao dobrotvorne organizacije ili nevladine organizacije (NVO). Pod nevladinim organizacijama u ovoj zemlji podrazumijevaju se neprofitne grupe građana organizovane na dobrovoljnoj osnovi, bilo na lokalnom ili nacionalnom nivou. Što se tiče dobrotvornih organizacija, relevantan je Zakon o dobrotvornim organizacijama iz 2011. godine, dok u sklopu državne administracije funkcioniše Komisija za dobrotvorne organizacije Engleske i Velsa, koja je nezavisno Vladino tijelo koje reguliše registrovane dobrotvorne organizacije i održava „Centralni registar” ovih organizacija.

Uslov za osnivanje dobrotvorne organizacije predstavlja postojanje „dobrotvorne svrhe”, odnosno pripadanje jednoj od 13 kategorija ustanovljenim Zakonom o dobrotvornim organizacijama, kao i rad u javnom interesu.

U Ujedinjenom Kraljevstvu, dobrovoljne organizacije se finansiraju iz različitih izvora, uključujući:

⁵¹ Zaključno sa 11. septembrom 2017. godine.

- pojedince, najčešće u obliku donacija i plaćanja usluga;
- javni sektor, ponajviše u obliku plaćanja usluga i ugovora koje „dobrovoljni sektor” vrši u korist javnog sektora, ali i u obliku grantova;
- privatni sektor i druge aktere „dobrovoljnog sektora”;
- investicije;
- Državnu lutriju.

IZVORI INFORMACIJA

Act of 7 April 1989 - Law on associations (Journal of Laws 2017, item 210), Poland.

Act of 6 April 1984 on foundations (Journal of Laws 2016, item 40), Poland.

Convention on the Rights of Persons with Disabilities and Optional Protocol, str. 21-22, <http://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf> (19.9.2017)

ECPRD request No 3489, *Status of organisations of disabled people and their sources of financing*, 2017/08/10

European Social Charter, str. 40, <https://rm.coe.int/168048b059> (19.9.2017)

Građanski zakonik Republike Češke, <http://www.czechlegislation.com/en/89-2012-sb> (15.9.2017)

Националниот Совет на инвалидски организации на Македонија (НСИОМ): Цели и задачи на НСИОМ
<http://www.nsiom.org.mk/index.php/za-nsiom/celi-i-zadaci-na-nsiom> (18.9.2017)

Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine („Narodne novine“ BR. 42/17), Vlada Republike Hrvatske, 20. april 2017. godine
http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2017_04_42_967.html (26.9.2017)

Non-profit Associations Act, Estonia
<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/520062017013/consolide> (18.9.2017)

Oanda – currency converter <https://www.oanda.com/currency/converter/>

Persons with disabilities, European Commission,
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1137> (19.9.2017)

Statut Udruženja osoba sa invaliditetom Beograd,
<http://www.uosibeograd.org.rs/statut.html> (12.9.2017)

Udruženje osoba sa invaliditetom Beograd, <http://www.uosi-beograd.org.rs/> (12.9.2017)

Uredba o kriterijima, mjerilima i postupcima financiranja i ugovaranja programa i projekata od interesa za opšte dobro koje sprovode udruženja („Narodne novine“, br. 26/15)

Zakon o socijalnoj skrbi („Narodne novine“, br. 157/13, 152/14, 99/15, 52/16 i 16/17), član 195 <https://www.zakon.hr/z/222/Zakon-o-socijalnoj-skrbi> (26.9.2017)

Закон за инвалидски организации („Службен весник на Република Македонија“ бр. 89/2008; 59/2012 и 23/2013)

http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/invorganizacii_konsolidiran.pdf
(18.9.2017)

Zakon o udruženjima i fondacijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH, broj 32/01); Zakon o izmjeni Zakona o udruženjima i fondacijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 42/03); Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o udruženjima i fondacijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 63/08) Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o udruženjima i fondacijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 76/11)
<http://www.mpr.gov.ba/biblioteka/zakoni/default.aspx?id=1894&langTag=sr-SP-Cyrl>
(18.9.2017)

Zakon o udrugama („Narodne novine“ br. 74/2014)
http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_06_74_1390.html (21.9.2017)

Zakon o invalidskih organizacijah, Uradni list RS, ŠT. 108/2002 z dne 12.12.2002
<https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlid=2002108&stevilka=5311> (19.9.2017)

Zakon o udruženjima, „Sl. glasnik RS“, br. 51/09, 99/11
http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_udruzenjima.html (12.9.2017)

World Report on Disability, WHO, 2011, str. 3,
http://www.who.int/disabilities/world_report/2011/report.pdf (19.9.2017)